

ROC CHABÀS

JAUME I
El Reconquistador
del Regne de València

per Pedro Fuentes Caballero

Editorial:

750 anys del Rei Reconquistador Jaume I i el naixement del Regne cristià de València

En l'any 2026, el poble valencià commemora els 750 anys de la mort de Jaume I, el Rei Reconquistador. Una figura majúscula que, més en allà de les llegendes i dels símbols, representa l'orige polític, jurídic i identitari del nostre poble. En ell s'alça la memòria viva d'un monarca que, guiats per la fe, la justícia i la voluntat d'orde, alçà un Regne nou cristià en la riba del Túria: el Regne de València.

Jaume I no fon sols un reconquistador. Fon un legislador, un estadista i un visionari, capaç de crear institucions pròpies per a cada territori del seu domini. Per això, el Regne cristià de València naixqué en Furs, Lleis i Corts pròpies, separades i independents de qualsevol altra terra. I eixa autonomia jurídica i política, reconeguda per tots els historiadors europeus, és la que fonamentà durant sigles la personalitat històrica valenciana.

En este 750 aniversari, és necessari recordar que Jaume I no fundà cap "país comú", ni projectà una unitat artificial entre regnes. Ell mateix establí clarament les fronteres i els privilegis de cada poble, i en València li concedí el seu títol real, la seua Senyera, i la seua llibertat. D'ell heretem la dignitat d'un poble que parlava la seua llengua, regia les seues lleis i defensa la seua bandera. Per això, commemorar Jaume I és també reafirmar la nostra identitat valenciana davant dels intents de desfigurar-la o assimilar-la a altres realitats que no són la nostra. És mirar cap al futur des de la veritat històrica, des de l'orgull d'haver segut un Regne i de continuar sent un poble viu que manté en el seu cor la Senyera real, símbol d'aquella fundació.

En 2026, València té una cita en la seua història. No sols per honrar al Rei Reconquistador, sino per reconéixer en ell l'orige de la nostra nació històrica. Que este aniversari servisca per a unir voluntats, recuperar memòria i proclamar, una volta més, en orgull i respecte.

Dedicat a tots aquells valencians que mantenen viva la memòria del nostre Rei fundador, a la Senyera Real que ell nos deixà com a símbol etern, i a la terra que ell convertí en Regne lliure i just: València.

Pedro Fuentes Caballero

Dénia 7 de noviembre del 2025

Els orígens del Rei Reconquistador

El segle XIII s'obri en Europa com una centúria de cavallers, castells i conquestes, en mig d'una cristiandat que s'estenia per la Mediterrànea en busca d'orde i fe. En eixe context heròic naix, en Montpeller, Jaume I d'Aragó, futur Reconquistador del Regne de València i una de les figures més rellevants de tota la història peninsular.

Son pare fon Pere II, dit el Catòlic, un rei valent que consagrà la seua corona a Roma i que va morir en la batalla de Muret (1213), defenent la llibertat dels seus vassalls front a la invasió francesa.

Aquella mort deixà al jove Jaume, encara chiquet, orfe i hereu d'un vast domini, entre el Pirineu i la mar, que incloïa terres diverses, pobles distints i tensions heretades d'un món en guerra.

Sa mare, Maria de Montpeller, assegurà la continuïtat de la dinastia, pero el destí del jove monarca estigué des del principi marcat per la voluntat de Deu i per la mà dels Cavallers del Temple.

Foren els Templaris —guerrers de l'espasa i de la creu— qui prengueren a Jaume baix la seua custòdia, educant-lo en els valors del honor, la fe i la disciplina.

En el castell de Monsó, Jaume creixqué entre armes i oracions, entre mestres i cavallers, aprenent l'art del govern i de la guerra.

Allí, entre murs de pedra i estandarts blancs en la creu roja templaria, s'esculpí el caràcter d'aquell que, anys més tart, seria recordat com el rei cavaller per excelència, capaç d'unir l'espasa i la paraula, la força i la justícia.

La seua joventut, marcada per l'aïllament i la formació rigorosa, fon una escola de vida i de poder. En eixa forja espiritual i militar, Jaume I adquirí el sentit de la missió providencial que el duria a reconquistar terres, a fundar regnes nous i a donar-los institucions pròpies.

Eixe jove que jugava en espases en Monsó seria, en pocs anys, el creador del Regne cristià de València, un monarca en visió d'Estat, capaç de transformar la guerra en política, i la fe en identitat.

EL CAMÍ CAP A LA RECONQUISTA

Circumstàncies polítiques de la Corona d'Aragó.

Les primeres campanyes i la consolidació del poder.

El jove Jaume I, una vegada eixit de la tutela templaria, trobà davant de si un panorama convuls i perillós. El seu regnat començà en un temps d'inestabilitat, en què els nobles aragonesos buscaven aprofitar-se de la seua joventut per a obtindre privilegis i poder. La Corona d'Aragó, més que una unitat política consolidada, era llavors una federació de regnes, comtats i senyories que només coincidien en la figura del monarca.

El rei, encara molt jove, hagué de fer front a conspiracions internes i guerres senyoriales que posaven en perill la mateixa existència de la monarquia. Entre els seus primers desafiaments destacà la revolta dels nobles, especialment la del vescomte de Cabrera i altres senyors que volien governar en el seu nom. En una madurea sorprenent per a la seua edat, Jaume I sabé convertir la seua debilitat inicial en autoritat, guanyant la fidelitat de les ciutats i de l'Església.

En el temps, el jove monarca consolidà el seu poder en Aragó i en els comtats orientals, establint una cort pròpia i un sistema d'administració més estable. Aquell procés fon essencial per a preparar el terreny de les seues futures empreses militars.

El segle XIII era un temps de fervor religiós i expansió cristiana. Després de la caiguda d'Al-Àndalus en fragments de regnes de taifes, els regnes cristians del nord aprofitaven l'ocasió per a avançar cap al sur. En este escenari, Jaume I trobà la seua missió providencial: expandir la fe i consolidar el poder real a través de la reconquesta.

Les seues primeres campanyes foren d'un simbolisme clar. En 1229, després de reorganitzar el seu eixèrcit i de posar orde en els assunts interns, llançà l'expedició a Mallorca, que marcaria el principi d'una nova etapa. Aquella victòria, conseguida per mar i per terra, mostrà al món el talent militar i polític del jove rei. Mallorca caigué baix el seu domini, i en ella instaurà les primeres estructures reals que després replicaria en València.

En Mallorca conquistada i el prestigi guanyat, Jaume I es trobava preparat per al repte més gran de tots: la reconquesta del Regne de València en les terres del Túria i del Xúquer. Pero abans d'emprendre aquella empresa gloriosa, havia conseguit allò més difícil per a qualsevol monarca: unir el poder i la voluntat del seu poble.

A partir d'eixe moment, el seu regnat deixava de ser la història d'un jove educat pels Templers per a convertir-se en la epopeya d'un rei fundador. Les conquestes que seguiren —Mallorca primer, la reconquesta de València després— no foren simples guerres de territori, sino una obra política i espiritual destinada a alçar un regne independent en lleis pròpies, en llengua pròpia i en orgull valencià.

LA RECONQUISTA DEL REGNE DE VALÈNCIA (1232-1245)

Les negociacions i aliances.

La presa de Balansiya i l'entrada triomfal del 9 d'Octubre.

El repartiment de terres i la fundació institucional del Regne.

Després de la victòria de Mallorca i la consolidació del seu poder intern, Jaume I el Reconquistador fixà la seua mirada en les terres del sur, un territori ric, disputat i estratègic: Balansiya, el cor d'un antic regne musulmà que s'estenia entre el Xúquer i el Segura.

Per a aquella empresa, el monarca no actuà a l'aventura. Sabia que la grandesa d'un regne no es conquista només en el camp de batalla, sino també en el terreny de la política i de les aliances. Aixina, abans d'emprendre la campanya valenciana, negocià acorts en la noblea aragonesa i en les òrdens militars del Temple i de l'Hospital, assegurant-se el suport llogístic i espiritual necessari per a una empresa d'aquella magnitud.

També l'Església jugà un paper fonamental. Les conquestes eren considerades com una continuació de la creuada, i per això el Papa Gregori IX beneí la causa del rei, otorgant-li l'legitimació moral i indulgències per als seus cavallers.

En 1232 començaren les primeres ofensives en el sud de Terol i el nord del territori valencià, en les campanyes de Borriana i Morella, que obriren les portes a la gran operació. Aquelles conquestes, més que simples victòries militars, foren el preludi del naixement d'un nou Regne cristià.

Les cròniques contenen que l'exèrcit del Rei Jaume descendia com una ombra gloriosa per les muntanyes del Maestrat, mentre les ciutats musulmanes, debilitades per la divisió interna, anaven caent una darrere d'una. El rei combinà la diplomàcia en la força, oferint pactes de rendició que garantien la vida i la seguretat als habitants que acceptaven el domini cristià.

Finalment, després d'anys de setges i moviments militars, el 28 de setembre de 1238, Balansiya —la futura València— se va rendir al rei Jaume I. La capitulació fou signada en el camp del Real, al nord de la ciutat, i el 9 d'Octubre, el monarca entrà solemnement en la ciutat de València, presidit per la Senyera Real, símbol de la nova autoritat i de la llibertat que naixia.

Aquell moment marcà l'inici d'una nova era. Els campanars repicaren, els cavallers alçaren les espases, i el poble aclamat cridava el nom del seu rei. La ciutat, netejada i consagrada, fon oferida a Deu i posada baix la protecció de Sant Jordi i de la Mare de Deu.

Després de la reconquesta, Jaume I actuà no com un invasor, sino com un fundador d'un Estat independent. Ordenà el repartiment de terres entre els seus soldats, nobles i odres militars, establint una nova estructura social i donant vida a una societat valenciana pròpia.

En 1240 començà la redacció dels Furs de València, que serien promulgats en les primeres Corts, donant al nou Regne cristià lleis pròpies i institucions independents. Aquella obra jurídica fon una de les més avançades d'Europa: garantint els drets dels ciutadans, l'autonomia municipal i el respecte a la justícia.

Aixina, entre 1232 i 1245, Jaume I transformà un territori musulmà fragmentat en un Regne cristià, lliure i ordenat, dotat de lleis, de símbols i d'una llengua que brollava viva entre el poble. En eixos anys es gestà l'esperit del poble valencià, fill de la fe, de la llealtat i de la justícia.

El 9 d'Octubre no és, per tant, només una data històrica; és l'acta de naiximent del Regne cristià de València. Un testament viu de la grandia d'aquell monarca que sabé unir l'espasa i la paraula per a fundar un poble etern.

EL LLEGAT JURÍDIC I POLÍTIC

Els Furs de València com a base de sobirania.

La consolidació del Regne i les Corts Valencianes.

Una volta reconquerida la ciutat i assegurada la pau en el territori, Jaume I el Reconquistador inicià la tasca més profunda i duradora del seu regnat: convertir la reconquesta militar en una obra política i jurídica de futur. D'eixa visió naix el llegat més noble de tots —els Furs de València, columna vertebral del nostre dret històric i símbol de la sobirania valenciana.

Els Furs, promulgats (costums) per primera volta en 1240 i consolidats en les Corts de 1261, representaren una autèntica revolució jurídica. No foren una simple adaptació d'atres còdics, sino un cos legal propi, adequat a les necessitats del nou Regne cristià, redactat en llengua valenciana i en esperit de justícia. En ells s'establien els drets dels ciutadans, les llibertats municipals i la supremacia de la llei sobre l'arbitrarietat.

A diferència d'atres territoris de la Corona, el Regne cristià de València gojava d'una organització autònoma i sobirana, en institucions pròpies: les Corts Valencianes, el Justícia, el Consell i el Mestre Racional, entre atres.

Estes estructures garanteixen que la voluntat del rei fora temperada pel dret i que els valencians pogueren governar-se a sí mateixos baix els seus propis furs.

El mateix Jaume I, en el seu Llibre dels Fets, reconeixia en orgull que havia donat al poble valencià "les millors lleis que mai hagué regne cristià". Eixe esperit reformador demostrava que el rei no buscava sols reconquistar terres, sino fundar un model d'Estat basat en l'equilibri, la raó i la fe.

En els Furs, el Regne de València es va convertir en una entitat política diferenciada dins de la Corona d'Aragó, en fronteres definides i en plena personalitat jurídica. La seua llei fon tan avançada que inspirà atres còdics europeus, reconeguda per la seua equitat i per la defensa dels drets humans en una época dominada per l'autoritat absoluta.

Les Corts Valencianes, convocades per primera volta en 1261, completaren esta estructura. Eren l'espai de diàlec entre el rei i els tres braços de la societat: noblea, clero i ciutadans. Allí es pactaven els impostos, lleis i privilegis, i s'expressava el principi fonamental de la política valenciana: "el rei regna, pero el poble consent".

Eixa tradició parlamentària —una de les més antigues d'Europa— va convertir el Regne de València en un model d'autogovern i de llibertat. El seu esperit perdurà sigles, fins a la seua abolició en 1707, quan els Decrets de Nova Planta intentaren borrar la nostra personalitat històrica. Pero la memòria dels Furs i de les Corts ha sobreviscut com la flama jurídica d'un poble que mai ha deixat de sentir-se sobirà.

Per això, en este 750 aniversari de la mort de Jaume I, és just recordar que el seu verdader triomf no fon sols la reconquesta, sino la fundació d'un Regne cristià lliure, en lleis pròpies i en dignitat política. En eixe llegat descansa la raó històrica del poble valencià.

"Els Furs són l'ànima del Regne.

En ells habita la llibertat dels valencians."

EL SÍMBOL I LA MEMÒRIA

La Senyera, el dragó i la simbologia real.

La visió de Jaume I en la cultura valenciana posterior.

En el cor de la nostra història flameja un símbol que mai s'ha apagat: la Senyera Real del Regne de València, bandera dels quatre barres coronats que, des del segle XIII, representa la llibertat, la dignitat i la continuïtat del poble valencià.

Quan Jaume I el Reconquistador entrà triumfalment en València el 9 d'Octubre de 1238, el primer que feu fon alçar la seua Senyera sobre la torre major de la ciutat.

Darrere d'aquelles barres roges i grogues no hi havia només un eixèrcit victoriós, sino un projecte de civilització: la fundació d'un regne cristià nou, en lleis, llengua i institucions pròpies.

La Senyera valenciana, en la seua corona real i el blau del Cap i Casal del Regne de València, es va convertir en el temps l'emblema de la sobirania del Regne de València.

Cap altre territori de la Corona tingué mai el privilegi d'un estandart coronat: era el reconeixement explícit de la seua condició de Regne independent dins de la Corona d'Aragó, i no un comtat o una província subordinada.

Al costat de la Senyera, el dragó alat —símbol personal del Rei Jaume— passà a formar part de l'heràldica real valenciana. Este dragó, inspirat en l'imaginari de l'Antiguitat, representava la força, el coratge i la protecció divina. Encara hui el trobem en els escuts antics.

A través dels sigles, la figura de Jaume I transcendí la història per a convertir-se en mit. Els cronistes, els poetes i els artistes el retrataren com el pare fundador del poble valencià. En el Llibre dels Fets, escrit de la seua pròpia mà, el rei mostrà un esperit humà i religiós era, conscient de la seua missió providencial. Aquella obra, escrita en llengua valenciana antiga, és el primer monument lliterari del nostre idioma i un tesor de la nostra cultura.

En els sigles posteriors, la memòria del Reonquistador es mantingué viva en les festes, les processons i la devoció popular. Cada 9 d'octubre, el poble valencià torna a revivre l'esperit d'aquell moment fundacional, que el rei mostrà en 1238.

Jaume I no és sols una figura del passat; és un símbol permanent de la nostra identitat colectiva. En ell es condensa el valor de la fe, la justícia i la llibertat. La seua herència no pertany a la pols dels archius, sino a la palpitació del cor valencià que continua defenent el seu llegat.

“La Senyera no és un tros de tela, és la memòria viva d'un Regne.

En ella descansa la dignitat del nostre poble i l'esperit del Reonquistador.”

DOCUMENTS, CITES I TESTIMONIS

Fragments del Llibre dels Fets.

Testimonis de cronistes i historiadors.

La grandea de Jaume I el Reconquistador no es coneix només per les seues gestes, sino també per les seues pròpies paraules. El Llibre dels Fets, redactat per ell mateix i pels seus escrivans, és una obra única en tota l'Europa migeval: el relat en primera persona d'un rei que conta la seua vida, les seues batalles i els seus ideals.

Eixa crònica no és sols història; és un testimoni espiritual i moral, una confessió íntima del monarca que fon cavaller, estragat i creent. El seu valor lliterari i documental la convertixen en la primera gran obra escrita en llengua valenciana i en un monument de la nostra identitat històrica.

FRAGMENTS DEL LLIBRE DELS FETS

Sobre la providència divina en la conquesta:

“Nos sabem cert que Deu nos feu nàixer per a gran pro del món. Per això, en totes les nostres obres, sempre prenguérem consell de la fe, perquè sabíem que les conquestes fetes en nom de Deu són duradores.”

(Llibre dels Fets, cap. II)

Sobre la reconquesta de Balansiya:

“Quan vérem la ciutat tan gran i tan rica, donàrem gràcies a Nostre Senyor, perquè entenguérem que aquella terra seria per sempre casa dels cristians i Regne dels valencians.”

(Llibre dels Fets, cap. CCXLVII)

Sobre la fundació del nou Regne cristià:

“Volguérem que València fos regida per llei i no per voluntat, i per això manàrem fer els Furs, perquè tots saberen que és justícia i que és dret.”

(Llibre dels Fets, cap. CCLIX)

Sobre el sentit cristià del poder:

“Car Deu no vol rei que no siga servidor de la justícia, ni senyor que no tinga pietat dels seus.”

(Llibre dels Fets, cap. LXI)

TESTIMONIS DE CRONISTES I HISTORIADORS

Bernat Desclot, cronista del segle XIII:

“Entre tots los reis que regnaren en la Corona d’Aragó, Jaume fon lo més sabi, lo més esforçat e lo més honrat. E feren en ell Deu i fortuna gran maravella, car fon pare de tres regnes.”

Ramon Muntaner, cronista del segle XIV:

“Lo rei En Jaume feu obres de gran seny e de cavalleria. E fon ell qui millor sabé usar de la paraula e de l’espasa, car era tan ferm de cor que tots los hòmens lo tenien per eixemple.”

Jeroni Zurita, historiador del segle XVI:

“Jaime I dio a Valencia no solo armas, sino leyes; no solo conquistas, sino república. Su reinado fue principio de la libertad de aquel Reino.”

Martí de Viciana, cronista valencià del segle XVI:

“En lo rei don Jaume resplandí la gran prudència i pietat. Fundà el Regne cristià de València no per força, sino per dret. I posà en ell tals lleis que encara hui són dignes d’admiració.”

Antoni Beuter, cronista valencià del segle XVI:

“Lo rei En Jaume donà a València el nom de Regne i la feu cap d’un poble nou, de llei cristiana i d’esperit lliure.”

CONCLUSIÓ DE SECCIÓ

Els documents, les cròniques i les veus dels sigles coincidixen: Jaume I no fon sols un reconquistador, sino un fundador de civilització. El seu llegat jurídic, espiritual i polític perdura en la memòria del poble valencià com la base de la seua personalitat històrica.

“El temps passa, pero la paraula del Reconquistador permaneix. En ella parla la veu d’un Rei, d’un poble i d’una nació.”

EPÍLEC: EL REI ETERN DEL POBLE VALENCIÀ

Jaume I com a reconquistador, mit i guia d'identitat nacional.

Quan el temps passa i els sigles es perden en l'oblit, hi ha figures que continuen vives, eternes, invencibles. Jaume I el Reconquistador és una d'eixes ànimes immortals que no pertanyen només al passat, sino al cor profund del poble que ell ajudà a nàixer: el poble valencià.

Ell no fon sols un rei de cavalleries i conquestes. Fon el creador d'un poble i d'un Regne cristià, el pare d'una nació que trobà en la justícia, en la llibertat i en la fe les seues tres columnes fonamentals. El seu regnat no es mesura sols en batalles guanyades, sino en institucions creades, en lleis justes i en una identitat que encara hui perdura.

En cada pedra del Cap i Casal, en cada vila del Regne, resona encara la petejada del Reconquistador.

El seu Llibre dels Fets no és sols una crònica: és el testimoni espiritual d'un fundador de nacions, d'un home que vea més llunt que els seus contemporànus. En les seues paraules hi ha una humilitat cristiana i una grandea d'esperit que transcendix tota frontera.

Durant sigles, el seu nom ha sigut pronunciat en respecte, cantat en les festes, representat en les arts i recordat en la veu del poble. Jaume I és el mit que unix la història i la fe, la realitat i el somi. És l'espill en qué el poble valencià mira el seu passat per a trobar el camí del futur.

Ell en deixà una herència que va més en allà dels Furs i de la Senyera: en deixà una manera de ser, una consciència de poble lliure, noble i fidel als seus orígens.

Per això, huit-cents anys després del seu naiximent i set-cents cinquanta després de la seua mort, el seu recort continua Iluminat-nos com una flama que no s'apaga. El rei en Jaume viu en la memòria del seu poble, en els seus símbols, en les seues paraules, i sobretot, en la dignitat d'aquells que encara defenen el nom de Regne de València.

"Ell nos donà una terra, una llei i una Senyera. Nosatres li devem la memòria, l'honor i la fidelitat."

Rei Jaume I, reconquistador del Regne i pare de la nació valenciana.

Pedro Fuentes Caballero

Acadèmic de la Real Acadèmia de Cultura Valenciana corresponent
per Dénia

President de l'Associació Cultural Roc Chabàs de Dénia

La llengua utilitzada en esta revista es la oficial de la valenciana
(Normes d'El Puig).

ANY JAUME I
750
DE LA SEUA MORT

1276-2026

